

หลักไตรสิกขากับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน* THREEFOLD TRAINING WITH THE DEVELOPMENT OF TEACHERS AND EDUCATIONAL PERSONNEL IN A VUCA WORLD

เฉลิมศักดิ์ มุสิกะ Chalomsak Musika

วิทยาลัยการอาชีพวิเศษชัยชาญ Visetchaichan Industrial and Community Education College, Thailand
Corresponding Author E-mail: Chaloomms@Gmail.com

บทคัดย่อ

โลกปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิต การศึกษาเองก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ ครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ และพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และเติบโตในสังคมโลกยุคพลิกผันได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมทั้งดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องดีงาม และด้วยไตรสิกขาคือหลักการทางพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาตนเองทั้งด้าน ศีล สมาธิ ปัญญา หลักการนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะในด้านต่างๆเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคพลิกผันและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับมือกับโลกยุคพลิกผันได้

บทความวิชาการนี้ได้นำหลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติ คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขาเปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางให้ผู้ปฏิบัติไปสู่เป้าหมาย เป็นหลักในการพัฒนาทักษะในด้าน ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคพลิกผันและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะรับมือกับโลกยุคพลิกผันได้ตามที่ต้องการ กล่าวคือ 1) ศีล : พัฒนาทักษะการสื่อสาร พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม พัฒนาทักษะด้านจริยธรรม จรรยาบรรณ และคุณธรรม พัฒนาทักษะด้านความเป็นพลเมือง เข้าใจ ตระหนัก และมีส่วนร่วมในสังคม 2) สมาธิ : พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ พัฒนาทักษะด้านสุขภาพ พัฒนาทักษะด้านวัฒนธรรม และ 3) ปัญญา : พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ พัฒนาทักษะด้านภาษา

หลักไตรสิกขานำมาใช้ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จะช่วยพัฒนาและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน ให้สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามที่ต้องการ

คำสำคัญ: หลักไตรสิกขา, โลกยุคพลิกผัน, การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

Abstract

Today's world is changing rapidly. Digital technology plays an important role in every aspect of life. Education itself cannot avoid this change. Teachers and educational personnel therefore must constantly develop themselves to be able to support these changes and develop learners to be able to learn and grow effectively in a VUCA World society and live their lives in a correct and good way. And with the Threefold Training being Buddhist principles that emphasize self-development in morality, concentration, and wisdom, this principle can be applied to the development of teachers and educational personnel to develop skills in various areas to support changes in the changing world and lead to the development of students to be able to cope with the changing world.

This academic article had adopted the threefold principle which is an important doctrine in Buddhism that must be studied and practiced in the training of body, speech, mind, and wisdom. The Threefold Training Path is like a compass that guides the practitioner to the goal. It is the principle of developing skills in morality, concentration, and wisdom to support changes in the world of change and lead to the development of students to have the ability to cope with the world of change as desired, that is, 1) Morality: Develop communication skills, develop teamwork skills, develop skills in ethics and morality, develop skills in citizenship, understanding, awareness, and participation in society. 2) Concentration: Develop analytical thinking skills, develop health skills, develop cultural skills and 3) Wisdom: Develop effective digital technology skills, develop learning skills, and develop language skills.

Threefold Training used in the development of teachers and educational personnel would help to develop and strengthen the necessary skills for teachers and educational personnel in the changing world as being able to adapt effectively to keep up with changes and being able to transfer knowledge to students to have the competency as desired.

Keywords: Threefold Training, VUCA World, Development of Teachers and Educational Personnel

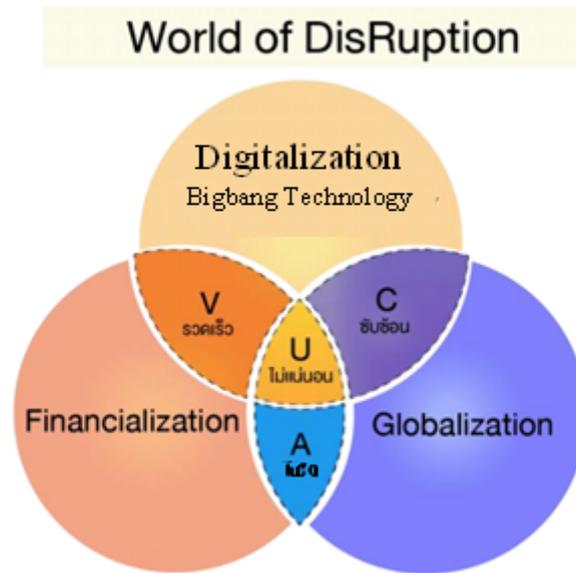

บทนำ

หลักธรรมอันเป็นคำสอนในพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้เกี่ยวกับด้านการศึกษา นั้นมีอยู่จำนวนมาก เพราะพระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็น “ศาสนาแห่งปัญญา” ซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นยิ่งของพุทธศาสนา ถือเป็นปัญญาเป็นยอดธรรมไม่บังคับความเชื่อไม่เอาศรัทธาเป็นใหญ่อันเป็นลักษณะที่แตกต่างจากศาสนาอื่นๆ อีกนัยหนึ่งคือเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นจากปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีนัยสำคัญยิ่งที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและอัจฉริยภาพอันยิ่งใหญ่ของความเป็นมนุษย์ว่ามีความสามารถเข้าถึง สัจจะและบรรลุดมคติอันสูงสุดของชีวิตได้โดยอาศัยกำลังแห่ง “ปัญญา” ที่ฝึกฝนพัฒนาให้เกิดขึ้นด้วยความเพียร ของมนุษย์เอง พุทธศาสนาจึงเป็นปรัชญา เนื่องด้วยหลักคำสอนมิใช่ศาสนาที่สอนให้คนเชื่อเพียงอย่างเดียว แต่ สอนให้คนใช้วิจรรณญาณและลงมือพิสูจน์หลักคำสอนต่างๆ ว่าเป็นจริงตามที่กล่าวหรือไม่ซึ่งตรงกับหลักการของ ปรัชญาที่มุ่งให้คนแสวงหาความและความจริงด้วยเหตุผล (กัญญะภักดิ์, 2561)

แม้พระพุทธองค์ได้แสดงหลักธรรมคำสอนมาเป็นเวลากว่าสองพันปี แต่หลักธรรมของพระพุทธองค์ก็ยังคงมีความทันสมัย สามารถนำมาใช้ได้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน และด้วยประเทศไทยมีประชากรส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธหรือเป็นสังคมชาวพุทธซึ่งประชากรดำรงชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์สืบเนื่องมาเป็นเวลานาน ดังนั้นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์มาใช้ในการบริหารการศึกษาจึงถือว่าสอดคล้องและเหมาะสม (ธนากร คุ้มภัย, พระครูสิริธรรมาภิรัต และแสงอาทิตย์ เจ็งวัฒนพงศ์, 2566) ทั้งนี้ คำสอนคำสอนเกี่ยวกับระบบปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนเพื่อให้เหมาะสมกับบุคคลหรือชุมชน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในแวดวงพุทธบริษัท อาทิ อริยมรรค มีองค์ 8, ไตรสิกขา, สติปัฏฐาน 4 และสมถวิปัสสนา มีเพียงหมวดธรรม คือ ไตรสิกขาเท่านั้นที่พระพุทธองค์ใช้คำว่า “สิกขา” การที่พระพุทธองค์ทรงใช้คำว่า “สิกขา” ในหมวดธรรม คือ “ไตรสิกขา” ทำให้สันนิษฐานได้ว่าพระพุทธองค์ทรงมีจุดมุ่งหมายตรัสสอน “ไตรสิกขา” ให้เป็นระบบหรือหลักสูตรกลางหรือหลักสูตรมาตรฐานสำหรับการศึกษาและปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบที่เหมาะสมที่สุด ที่จะแนะนำแก่บุคคลทั่วไปที่เริ่มสนใจและต้องการศึกษาปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา (สุรพล ไกรสรารุฒิ, 2560)

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่โลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาก การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่กล่าวถึงเป็นผลจากการขับเคลื่อนของ 3 กระแสหลัก ซึ่งประกอบด้วย 1) กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่หลอมรวมสังคมทั้งโลกให้เป็นสังคมเดียว เชื่อมโยงโลกทั้งใบเข้าด้วยกัน ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารหรือเดินทางถึงกันได้ทั่วโลกในเวลาอันรวดเร็ว 2) กระแสการพัฒนาเทคโนโลยี (Big Bang of Technology) ที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างก้าวกระโดด ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางเทคโนโลยีขึ้นในโลกอย่างมากมาย และ 3) กระแสความเป็นใหญ่ของเงินทุน (Financialization) ที่เงินเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในโลกสมัยใหม่ โลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีทางการเงินทำให้เงินเป็นตัวขับเคลื่อนโลกในแทบทุกด้านพร้อมกับการพัฒนารูปแบบเป็นดิจิทัลมากขึ้น 3 กระแสหลักของโลกที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้สร้างปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในโลกสมัยใหม่ที่เรียกว่า VUCA World ซึ่งหมายถึง โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงพลิกผันอย่างรวดเร็ว (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2563)

ภาพที่ 1 โลกยุคพลิกผัน หรือ VUCA World (สมพร ปานดำ, 2563)

โลกยุคพลิกผัน (VUCA World) ประกอบด้วย 4 สภาวะ ได้แก่ Volatility คือสภาวะที่มีความผันผวนสูง เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว Uncertainty คือสภาวะที่มีความไม่แน่นอนสูง ขาดความชัดเจน ยากต่อการตัดสินใจ Complexity คือสภาวะความซับซ้อน ที่ในอนาคตจะยิ่งทวีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และ Ambiguity คือสภาวะความคลุมเครือที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ เหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงในโลกยุคพลิกผันล้วนส่งผลกระทบต่อผู้คนบนโลกไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ COVID-19 ที่ทำให้เกิดสภาวะ New Normal ชีวิตวิถีใหม่หรือความปกติใหม่ที่ได้กลายมาเป็นชีวิตประจำวัน การเข้ามาของเทรนด์ใหม่ๆ ที่ทำให้เกิดสภาวะหยุดชะงักของธุรกิจบางอย่าง การเปลี่ยนแปลงของบางองค์กรที่ทำให้อาชีพหลายๆ อาชีพต้องหายไปแต่ก็ทำให้เกิดอาชีพใหม่ๆ ขึ้นมา โลกยุคพลิกผันจึงเป็นโลกที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในยุคปัจจุบันอย่างมาก เป็นโลกที่ทุกคนต้องเผชิญโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เป็นโลกที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นโลกที่มีการแข่งขันสูง ทุกภาคส่วนในโลกจะได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ เศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอก เป็นโลกที่ทุกคนจำเป็นต้องหาเทคนิควิธีการหรือเครื่องมือในการดำรงอยู่ในโลกยุคพลิกผันให้ได้ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้เข้าถึงโอกาสใหม่ๆ ที่เข้ามา ด้วยการสร้างความพร้อมในการรับมือการเปลี่ยนแปลงและบางครั้งก็ต้องก้าวผ่านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคพลิกผัน ส่งผลให้ทุกประเทศทั่วโลกต้องกำหนดทิศทางการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศตนให้มีทักษะและสมรรถนะระดับสูง มีความสามารถเฉพาะทางมากขึ้น ส่วนความต้องการกำลังแรงงานที่ไร้ฝีมือและมีทักษะต่ำก็จะถูกแทนที่ด้วยหุ่นยนต์และเทคโนโลยีใหม่ๆ มากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สำหรับในภาคการศึกษานั้น ในโลกยุคพลิกผันที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงรอบด้าน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผันจึงจำเป็นต้องสร้างพื้นฐานการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อเตรียมความพร้อมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งผู้เรียนสามารถรับมือกับโลกยุคพลิกผันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

ดังนั้น เพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีทักษะในด้านต่างๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคพลิกผัน และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับมือกับโลกยุคพลิกผันได้ การนำหลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักการทางพุทธศาสนา ที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งด้าน ศีล สมาธิ ปัญญา จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาได้

หลักไตรสิกขา

ไตรสิกขา หรือ สิกขา 3 เป็นหลักคำสอนที่สำคัญในพระพุทธศาสนา ที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติ คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขาเปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางให้ผู้ปฏิบัติไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ มรรคผลนิพพาน การฝึกฝนไตรสิกขาอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยพัฒนาศีลธรรม จิตใจ และปัญญา ช่วยให้ชีวิตสงบสุข และนำไปสู่ความพ้นทุกข์ในที่สุด โดยในส่วนของความหมายของไตรสิกขานั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2553) ได้ให้ความหมาย ไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ดังนี้ 1) อธิศีลสิกขา คือ ศีลอันยิ่ง หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง 2) อธิจิตตสิกขา คือ จิตอันยิ่ง หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง 3) อธิปัญญาสิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง ซึ่งอธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เรียกรวมๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา

พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร/น้อยอ่อน (2560) ได้ให้ความหมายของไตรสิกขาไว้ว่า หมายถึง การเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง เริ่มจากการรักษาศีล เพื่อขัดเกลาพฤติกรรมทางกายวาจาใจและการดำเนินชีวิตของตนเองให้บริสุทธิ์ รวมถึงการฝึกหัดการอยู่ร่วมกันของเพื่อนร่วมงานให้มีความเกื้อกูลต่อกัน และกระบวนการที่สำคัญในการศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้บริบูรณ์ด้วยศีลที่เป็นฐานการพัฒนาเพื่อให้จิตบริบูรณ์ด้วยสมาธิ และต่อดด้วยปัญญาเพื่อให้บริบูรณ์ด้วยปัญญา เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามและถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมไปสู่จุดหมายสูงสุดในปัจจุบันและอนาคต

สำหรับที่มาและความหมายของไตรสิกขาโดยละเอียดนั้น สุรพล ไกรสรารูดี, (2560) ได้อธิบายไว้ว่า ไตรสิกขา เป็นระบบการศึกษาและปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงจัดขึ้นใหม่ภายหลังจากการตรัสรู้ ได้ทรงนำเอา อริยมรรค มืองค์ 8 ในอริยสัจ 4 กล่าวคือ สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ) มาสร้างเป็นระบบใหม่และให้คำเรียกว่า “ไตรสิกขา” โดยได้นำอริยมรรค มืองค์ 8 มาจัดรวมกลุ่มใหม่ เป็น ศีล สมาธิ และปัญญา ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 12 ข้อที่ 508 ดังนี้ สัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะ จัดเป็นเรื่อง ปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จัดเป็นเรื่อง ศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ จัดเป็นเรื่อง สมาธิ

นอกจากนี้ สุรพล ไกรสรารูดี (2560) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การรู้ว่า ไตรสิกขา มีที่มาจาก อริยมรรค มืองค์ 8 มีนัยสำคัญยิ่งทำให้เข้าใจชัดเจนถึงจุดมุ่งหมายของไตรสิกขา ว่ามิได้จัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อื่นเลย แต่มีจุดมุ่งหมายให้เป็นวิถีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความดับทุกข์เป็นหลัก แม้ว่าไตรสิกขาจะสามารถก่อให้เกิดอานิสงส์ที่พิเศษอื่นๆ ได้มากมาย และในทางกลับกันการจัดอริยมรรค มืองค์ 8 ให้เป็นกลุ่มและรวมลงเป็น ไตรสิกขา ทำให้รู้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าการปฏิบัติองค์มรรคทั้งหมดมีวัตถุประสงค์แท้จริงเพื่ออะไร

ศีล มีที่มาจากสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ในอริยมรรค มืองค์ 8 ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องคำพูด การกระทำทางกายและการเลี้ยงชีวิต ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ศีลเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกฝนพัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางกายและทางวาจาที่ไปกระทำต่อสิ่งต่างๆ ภายนอก ทั้งที่เป็นบุคคล สิ่งของ และสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้อง ความหมายของคำว่า “ถูกต้อง” ในที่นี้ คือ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือความรอนใจทั้งต่อตนเองและสังคม

สมาธิ มีที่มาจากสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ในอริยมรรค มืองค์ 8 และเมื่อพิจารณาจากคำว่า “อธิจิตตสิกขา” ที่เป็นคู่เทียบของคำว่า “สมาธิ” แล้ว ทำให้ทราบชัดเจนยิ่งขึ้นถึงจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติสมาธิว่า เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้เกิดคุณภาพของจิตที่พึงประสงค์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สมาธิเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกฝนพัฒนาจิตให้มีคุณภาพที่เหมาะสม กล่าวคือ มีพลัง มีความรอบคอบ ไม่ประมาท มีความมั่นคง ทำให้จิตมีสภาวะดีงามมีประสิทธิภาพ และมีสุขภาวะ

ปัญญา มีที่มาจากสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ ในอริยมรรค มืองค์ 8 ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจ การรู้เท่าทันความเป็นจริง รวมถึงท่าทีหรือความคิดต่อการต่อสิ่งต่างๆ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าปัญญาเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกฝนพัฒนาในด้านการรอบรู้และรู้เท่าทันความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ จนสามารถนำความรู้มาใช้เป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต ทำให้มีความคิดหรือความต้องการต่อสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง และที่เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด คือการฝึกฝนให้มีท่าทีที่ถูกต้องในการรับรู้ต่อสิ่งต่างๆ จนไม่มีสิ่งใดที่จิตรับรู้แล้วจะสามารถร้อยรัดเสียดแทงจิต ทำให้จิตเกิดความทุกข์ได้อีกต่อไป

กล่าวโดยสรุป หลักไตรสิกขา หมายถึง หลักการพัฒนาชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เปรียบเสมือนเสาหลัก 3 ต้น ที่ช่วยให้ชีวิตมนุษย์ดำเนินไปอย่างมีความสุข สมบูรณ์ และบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต 1) ศีล หมายถึง การรักษาวินัย ควบคุมกาย วาจา ให้ประพฤติดี งดเว้นจากการทำชั่ว เป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีให้กับชีวิต ช่วยให้มีความสุข ระวังถึงผลของการกระทำ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างราบรื่น 2) สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนจิตใจให้สงบ มั่นคง จดจ่ออยู่กับปัจจุบัน เป็นการพัฒนาจิตให้มีพลัง ควบคุมความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ช่วยให้สติปัญญาเฉียบแหลม ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 3) ปัญญา หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ รู้เท่าทันสัจธรรมของชีวิต เป็นการพัฒนาความคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ทั้ง 3 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กัน เปรียบเสมือนขาตั้งกล้องที่ช่วยให้ชีวิตมั่นคง ศีลเป็นพื้นฐานสำคัญ ช่วยให้จิตสงบ เกิดสมาธิ เมื่อจิตสงบ ปัญญาจะเกิดขึ้น การประพฤติตามหลักไตรสิกขา จะช่วยให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีความสุข สมบูรณ์ บรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต พันทุกข์ และเข้าถึงพระนิพพาน

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคพลิกผันส่งผลให้ทุกประเทศทั่วโลกต้องกำหนดทิศทางการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศตนให้มีทักษะและสมรรถนะระดับสูง มีความสามารถเฉพาะทางมากขึ้น การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาก็เช่นกัน ในโลกยุคพลิกผันจึงจำเป็นต้องพัฒนาให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้พร้อมตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อเตรียมความพร้อมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถรับมือกับโลกยุคพลิกผันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้นำผลการพัฒนาไปสู่การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงต่อผู้เรียนเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคพลิกผัน กระบวนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงต้องมีความหลากหลายและเหมาะสม จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคพลิกผันที่ส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องปรับตัวรับชีวิตวิถีใหม่ การสอนที่เป็นหน้าที่หลักของครูจะต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยครูจะไม่ได้มีหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ครูควรเน้นการสอนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นอันจะส่งผลดีต่อผู้เรียน ในส่วนของบุคลากรทางการศึกษาซึ่งไม่ได้มีหน้าที่หลักในการสอนแต่จะต้องสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ การอำนวยความสะดวกให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพในหลากหลายมิติให้แก่ผู้เรียนจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้พร้อมรับมือกับโลกยุคพลิกผันนั้น เราควรที่จะทำความเข้าใจกับสมรรถนะของผู้เรียนในโลกยุคพลิกผันก่อน สมรรถนะผู้เรียนหมายถึงคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ ปฏิบัติงาน หรือสร้างผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมชั้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งเมื่อเชื่อมโยงกับโลกยุคพลิกผัน สมรรถนะผู้เรียนในโลกยุคพลิกผันจึงหมายถึงคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้เรียน ที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2560) ได้ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้เรียนในโลกยุคพลิกผันที่ไม่แน่นอน คลุมเครือ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ และการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีไว้ดังนี้

1. การจัดการ (Self Management : SM) หมายถึง การรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง นำตนเองในการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมายชีวิต และการทำงาน ตามความสามารถและความถนัดของตน มีวินัยในตนเอง สามารถบริหารจัดการเวลาและทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความสุข สมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

2. การสื่อสาร (Communication : CM) หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารบนความเข้าใจ รู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ เทคโนโลยีดิจิทัล และสามารถสื่อสารเชิงดิจิทัล เคารพในความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่างให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้ภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี

3. การรวมพลังทำงานเป็นทีม (Collaboration in Teamwork : CT) หมายถึง การเป็นผู้นำและสมาชิกที่ดีของกลุ่ม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความร่วมแรงร่วมใจ มีกระบวนการทำงานและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี พร้อมปรับตัว ประสานความคิดที่แตกต่าง ใช้สันติวิธีในการลดหรือขจัดความขัดแย้ง จนประสบความสำเร็จ

4. การคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking : HOT) หมายถึง การจัดระบบการคิด วิเคราะห์ วิพากษ์ สามารถใช้ข้อมูลในการตัดสินใจแก้ปัญหา มีความยืดหยุ่น ทางความคิด ประสานหรือสังเคราะห์ความคิดที่แตกต่าง ริเริ่มความคิดใหม่ๆ โดยคำนึงถึงผลกระทบรอบด้าน

5. การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen : AC) หมายถึง การปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองไทย พลโลก และพลเมืองดิจิทัล ที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยคำนึงถึงสิทธิหน้าที่และกติกามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ปัญหา การจัดการสิ่งแวดล้อม พัฒนาสังคมและสร้างการ

เปลี่ยนแปลงที่เป็นธรรมในระดับท้องถิ่น ประเทศและโลก มีบทบาทในการสร้างสรรค์วัฒนธรรม อัตลักษณ์ ความเป็นไทย มีวิถีชีวิตพอเพียงและยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า สมรรถนะของผู้เรียนในโลกยุคพลิกผันนั้นจะเน้นทั้งทักษะด้าน Hard Skill และ Soft Skill การที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะของผู้เรียนในโลกยุคพลิกผันได้ ครูและบุคลากรทางการศึกษาก็ย่อมจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะเหมาะสมต่อการพัฒนาผู้เรียนเช่นกัน ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษารับมือกับโลกยุคพลิกผันนั้น ควรประกอบไปด้วย การพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน การถ่ายทอดองค์ความรู้แบบใหม่ กระบวนการวิจัย การออกแบบสื่อหรือนวัตกรรม สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และเครือข่ายอาสาสมัครร่วมพัฒนาทักษะของผู้เรียน พัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่แตกต่างจากเดิมเพื่อสร้างผลลัพธ์ในบริบทงานที่เปลี่ยนไป เป็นผู้รอบรู้มองการณ์ไกลและขับเคลื่อนงานวิชาการแบบใหม่ต่อการจัดการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน (สายไหม ภารประดับ, 2566)

แนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพสามารถรับมือกับโลกยุคพลิกผันได้นั้น เจริญ ภูวจิตร (2565) ได้วิเคราะห์ 8 แนวทางในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อจะได้นำไปสู่การจัดการเรียนการสอนหรือสนับสนุนการเรียนการสอนในระยะห่างไกลกัน ตลอดทั้งนำสู่การส่งเสริมกระตุ้นให้นักเรียนเข้าใจและมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีต่อไป โดยเฉพาะการรู้เท่าทัน Social Media การวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้องและนำไปสู่ประโยชน์ในการใช้งานของข้อมูล

2. ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นผู้ชี้แนะ แนะนำและให้คำปรึกษา เพราะความรู้มีอยู่มากมายบนอินเทอร์เน็ต บนคลาวด์มีสื่อการศึกษาแบบเปิด มีรูปแบบเป็นมัลติมีเดีย คลิปวิดีโอ ที่ช่วยกระตุ้นความสนใจ ความสนุก และแรงบันดาลใจให้อยากดู ครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงอยู่ในบทบาทที่จะส่งเสริมช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง กระตุ้นและเสริมทักษะที่จำเป็นให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ มีพลังจินตนาการและความคิดริเริ่มของผู้เรียนต่อไป

3. ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายการศึกษา เพื่อการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาในวิชาชีพทางการศึกษา และส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนและเยาวชน ได้มีส่วนร่วมใน ฐานะของผู้เรียนตามหลักการของความเป็นประชาธิปไตย เพื่อร่วมสร้างของความต้องการความเปลี่ยนแปลงใน โลกยุค Next Normal

4. ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มี Mind Set ที่ต้องปรับกระบวนการทัศนคติในการเรียนการสอน และการใช้ชีวิตในโลกยุค Next Normal โดยเฉพาะครูและบุคลากรทางการศึกษาจะร่วมมือกันอย่างไรเพื่อให้เด็กได้รู้ศักยภาพของตนเอง มีทักษะ ทัศนคติ และมีความรู้ที่ติดต่อการใช้ชีวิตในปัจจุบันและในอนาคต ด้วยการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้และมีทักษะที่เกิดจากการปฏิบัติ เรียนรู้จากประสบการณ์จริงโดยมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสนับสนุนในการเรียนรู้ให้เกิดความสะดวกมากยิ่งขึ้น

5. ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านการพัฒนาและการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านโปรแกรมการเรียนรู้ทางสื่อออนไลน์ ซึ่งการเรียนรู้ผ่านโปรแกรมออนไลน์จะเป็นการพัฒนาตนเองด้วยการลดเวลาเพื่อการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการเรียนรู้และพัฒนาผ่านโปรแกรมออนไลน์นั้นมีความหลากหลายในองค์ความรู้ที่ต้องการพัฒนา

6. ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีองค์ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ มีหลักเหตุ และผลในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนรู้ คิด วิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ใช้โทรศัพท์มือถือในการจัดการเรียนรู้พัฒนา ผู้เรียน เนื่องจากในยุควิถี Next Normal โทรศัพท์มือถือจะเป็นเครื่องมือเทคโนโลยีที่มีการอัปเดตนวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดเวลา ซึ่งจะสร้างความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

8. ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความตระหนักรู้และใส่ใจเรื่องความปลอดภัยด้านสุขภาพ และให้ความสำคัญในการร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยของพลังงานทดแทน และพลังงานหมุนเวียน อันจะนำแนวคิดดังกล่าวไปสู่ผู้เรียนซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อ ร่วมกันในการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวม

กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน จึงควร จะพัฒนาทักษะ 10 ด้าน เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะเหมาะสมต่อการพัฒนาผู้เรียนในโลก ยุคพลิกผัน ได้แก่ 1) พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียน การสอน การบริหารจัดการสถานศึกษา และการติดต่อสื่อสาร 2) พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมี วิจัยญาณ คิดสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหา ตัดสินใจ และริเริ่มสิ่งใหม่ๆ 3) พัฒนาทักษะการสื่อสาร สามารถสื่อสารกับผู้เรียน ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) พัฒนาทักษะ การทำงานเป็นทีม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น แบ่งปันงาน ช่วยเหลือ สนับสนุน และประสานงานกันเพื่อ บรรลุเป้าหมายร่วมกัน 5) พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 6) พัฒนาทักษะด้านจริยธรรม จรรยาบรรณ และคุณธรรม ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน 7) พัฒนาทักษะด้านสุขภาพ ควรมีสภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี สามารถดูแลตนเอง ออกกำลังกาย พักผ่อน ให้เพียงพอ และจัดการกับความเครียด 8) พัฒนาทักษะด้านความเป็นพลเมือง เข้าใจ ตระหนัก และมีส่วนร่วม ในสังคม 9) พัฒนาทักษะด้านวัฒนธรรม เข้าใจ เคารพ และเปิดรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย และ 10) พัฒนา ทักษะด้านภาษา สามารถสื่อสาร เข้าใจ และใช้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งแนวทางการพัฒนาครูและบุคลากร ทางการศึกษาเหล่านี้ จะช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปรับตัวให้เข้ากับโลกยุคพลิกผัน และ สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลดีต่อผู้เรียนและสังคมโดยรวมต่อไป

หลักไตรสิกขากับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน

ไตรสิกขาเป็นหลักพุทธธรรมที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การ ฝึกฝนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมี ดุลยภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553)

1. ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึก ศีลก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียม ชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัย นั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้น โดยสรุปวินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อม

ที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี และเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดี ตลอดจนการจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์

2. สมภา เป็นเรื่องของ การฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติ สมภา และในด้านความสุข เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พูดสั้นๆ ว่า พัฒนาคูณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต

3. ปัญญา เป็นเรื่องของ การฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่างๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่มันเป็น ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกละชีวิต ที่ทำให้มีจิตใจเป็นอิสระ ปลอดภัย ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพ โดยสมบูรณ์

หลักทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานี้ เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม เราก็ฝึกคนให้เจริญงอกงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้ นำเขาสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง ตัวการฝึกที่จะทำให้มีชีวิตที่ดีงามเป็นสิกขา ตัวชีวิตที่ดีงามที่เกิดจากการฝึกนั้นก็เป็นมรรค

นवल โพธิ์เงิน (อ้างถึงใน ธนาการ คุ่มภัย, พระครูสิริธรรมาภิต และ แสงอาทิตย์ เจ้งวัฒนพงศ์, 2566) ได้กล่าวถึงแนวความคิดพัฒนามนุษย์ตามหลักของไตรสิกขา โดยเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมโดยมีหลักการที่สำคัญดังนี้

1. สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ ให้เกิดขึ้นก่อน ได้แก่ 1) ปัจจัยภายนอกที่ดี (ปรโตโฆสะ) คือสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร 2) ฝึกการคิดอย่างถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) เป็นการให้ถูกวิธี ถูกต้องและเป็นระบบ อันจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ความเห็นถูกต้องคือ สัมมาทิฏฐิเกิดขึ้น เมื่อสัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นแล้วก็จะทำให้เห็น แนวทางดำเนินการที่ชัดเจนแจ่มแจ้งก็เข้าสู่กระบวนการฝึกตามหลักไตรสิกขา

2. การฝึกตามหลักของไตรสิกขาซึ่งมีหลักสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ศิลเป็น เรื่องของการฝึกศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม บางที่ท่านแยกย่อยไปอีกคือการพัฒนา ความสัมพันธ์กับวัตถุ เรียกว่ากายภาวนาและการพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ เรียกว่าศีลภาวนา 2) สมภาเป็นการพัฒนาด้านจิตใจ เช่น เรื่องของคุณธรรม ความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจความเข้มแข็ง หมั่นเพียร อดทน ความมีสติสมภา ความสุข ความสดชื่น เบิกบาน เรียกว่าจิตภาวนา 3) ปัญญาเป็นการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจ เน้นความรู้ตามความเป็นจริง หรือรู้ตามที่มันเป็น เรียกว่า ปัญญาภาวนา

เมื่อไตรสิกขาเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ สามารถชี้ทางให้บุคคลดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องดีงามและนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้ อีกทั้งไตรสิกขายังคงมีความทันสมัย สามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ไตรสิกขาจึงเหมาะสมที่จะนำไปพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน โดยบูรณาการกับทักษะทั้ง 10 ด้าน ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในด้านการจัดการ การสื่อสาร การรวมพลังทำงานเป็นทีม การคิดขั้นสูง และการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งตามที่ต้องการ ดังนี้

1. ศิล : พัฒนาในด้านพฤติกรรม เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกฝนพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางกายและทางวาจา ทั้งที่เป็นบุคคล สิ่งของ และสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้อง ได้แก่ 1) พัฒนาทักษะการสื่อสารสามารถสื่อสารกับผู้เรียน ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมงาน และบุคคลอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น แบ่งปันงาน ช่วยเหลือ สนับสนุน และประสานงานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน 3) พัฒนาทักษะด้านจริยธรรม จรรยาบรรณ และคุณธรรม ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน และ 4) พัฒนาทักษะด้านความเป็นพลเมือง เข้าใจ ตระหนัก และมีส่วนร่วมในสังคม

2. สมภาติ : พัฒนาในด้านจิต เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกฝนพัฒนาจิตให้มีคุณภาพที่เหมาะสม กล่าวคือ มีพลัง มีความรอบคอบ ไม่ประมาท มีความมั่นคง ทำให้จิตมีสภาวะดีงามมีประสิทธิภาพ และมีสุขภาวะ ได้แก่ 1) พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาตัดสินใจและริเริ่มสิ่งใหม่ๆ 2) พัฒนาทักษะด้านสุขภาพ ควรมีสภาพจิตที่ดี สามารถดูแลตนเอง ออกกำลังกายพักผ่อนให้เพียงพอ และจัดการกับความเครียด และ 3) พัฒนาทักษะด้านวัฒนธรรม เข้าใจ เคารพ และเปิดรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย

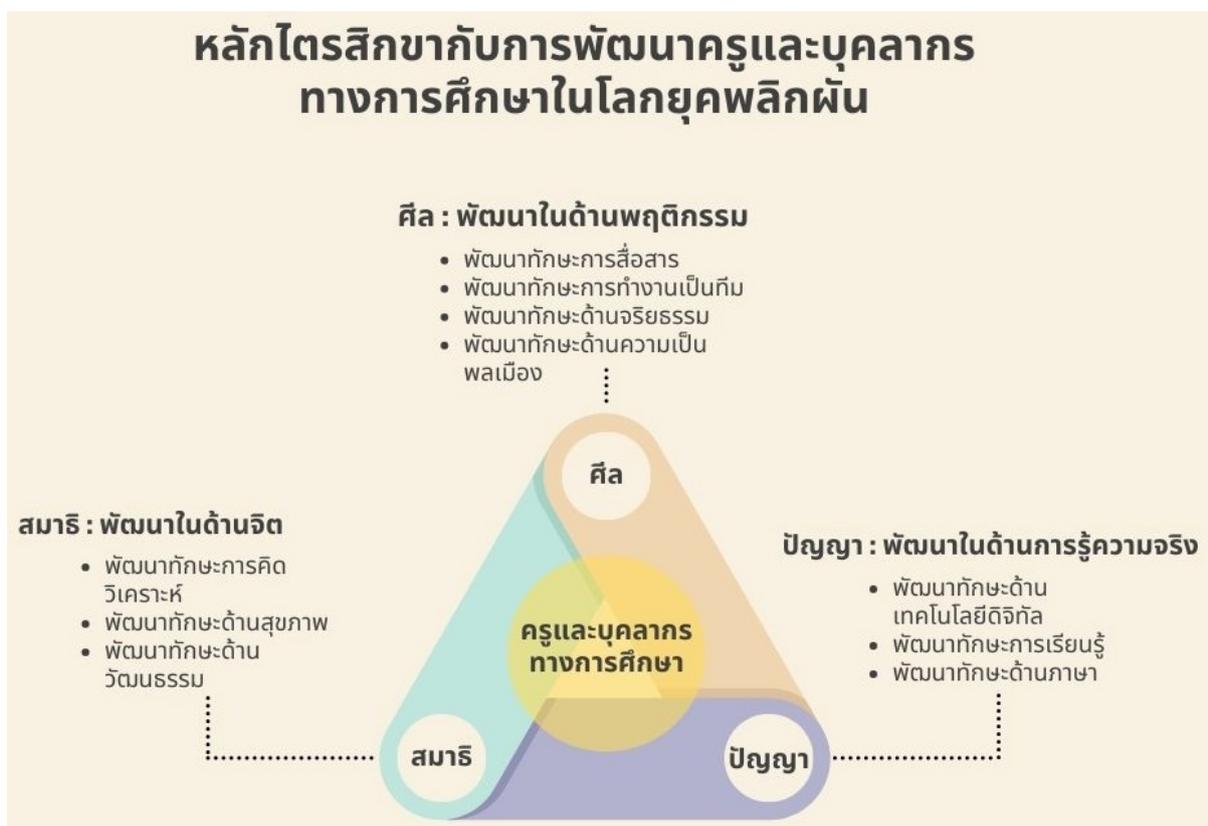
3. ปัญญา : พัฒนาในด้านการรู้ความจริง เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกฝนพัฒนาในด้านการรอบรู้และรู้เท่าทันความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ จนสามารถนำความรู้มาใช้เป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต ทำให้มีความคิดหรือความต้องการต่อสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง ได้แก่ 1) พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการสถานศึกษา และการติดต่อสื่อสาร 2) พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และ 3) พัฒนาทักษะด้านภาษา สามารถสื่อสาร เข้าใจ และใช้ภาษาต่างประเทศ

บทสรุป

จากบทความนี้จะเห็นได้ว่า โลกในปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดขึ้นอยู่เสมอ สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น การศึกษาจึงต้องปรับตัวตามให้ทัน ครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และเติบโตในสังคมโลกยุคพลิกผันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องดีงาม หลักไตรสิกขาซึ่งประกอบด้วย ศิล สมภาติ ปัญญา จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการศึกษาในโลกยุคพลิกผันและนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้ โดยครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องมี 1) ศิล คือพัฒนาในด้านพฤติกรรมการแสดงออกทางกายและทางวาจา ทั้งที่เป็นบุคคล สิ่งของ และสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้อง ทักษะที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องพัฒนา คือ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านจริยธรรม จรรยาบรรณ และคุณธรรม รวมทั้งทักษะความเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม 2) สมภาติ คือพัฒนาในด้านจิต ฝึกฝนพัฒนาจิตให้มีคุณภาพที่เหมาะสม กล่าวคือ มีพลัง มีความรอบคอบ ไม่ประมาท มีความมั่นคง ทำให้จิตมีสภาวะดีงามมีประสิทธิภาพ และมีสุขภาวะ ทักษะที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องพัฒนา คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะด้านสุขภาพ และทักษะด้านวัฒนธรรม 3) ปัญญา คือ พัฒนาในด้านการรู้ความจริง ในด้านการรอบรู้และรู้เท่าทันความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ จนสามารถนำความรู้มาใช้เป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต ทำให้มีความคิดหรือความต้องการต่อสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง

ทักษะที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องพัฒนาคือพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านภาษา ดังนั้น การนำหลักไตรสิกขามาพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะช่วยพัฒนาและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผันให้สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามที่ต้องการ เป็นผู้มีความรู้ จริยธรรม และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม รวมทั้งพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพต่อไป องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือการนำหลักไตรสิกขาไปพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผันสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 หลักไตรสิกขากับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในโลกยุคพลิกผัน

เอกสารอ้างอิง

- กัญญภัค แมกกี. (2561). ปัญญาในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*. 23 (1). 114.
- เจริญ ภูวิจิตร. (2565). **แนวทางการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในยุค Next Normal**. แหล่งที่มา <http://www.nidtep.go.th/2017/publish/doc/20220308-4.pdf> สืบค้นเมื่อ 7 ส.ค. 2566.
- ธนาคาร คุ่มภัย, พระครูสิริธรรมภาณี และ แสงอาทิตย์ เจ้งวัฒนพงศ์. (2566). **พุทธวิถีการบริหารการศึกษา** โลกยุคพลิกผัน. *วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้*. 8(1). 7-8.
- ประเสริฐ อุทัยเฉลิม. (2554). **กลัวเกิดไม่กลัวตาย**. สมุทรปราการ: ชมรมกัลยาณธรรม.
- ประเสริฐ อุทัยเฉลิม. (2558). **ไตรสิกขา (ปัญญา/ศีล/สมาธิ)**. แหล่งที่มา <https://makkanuka.wordpress.com/2015/03/13/the-threefold-learning> สืบค้นเมื่อ 7 ส.ค. 2566.
- พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร/น้อยอ่อน. (2560). **ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โรงเรียนกระสังพิทยาคม ตำบลกระสัง อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2551). **จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร**. นครปฐม: มูลนิธิพุทธธรรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2563). **สมรรถนะเด็กไทยในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World)**. *ครุสภาวิทยาจารย์*. 1(1). 8-18.
- ศศิมา สุขสว่าง. (2560). **VUCA World ความท้าทายสำหรับผู้ในยุคใหม่**. แหล่งที่มา <https://www.sasimasuk.com/16768188/vuca-world> สืบค้นเมื่อ 7 ส.ค. 2566.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมพร ปานดำ. (2563). **พลิกวิกฤตสู่โอกาสของอาชีวศึกษาไทยบนความปกติใหม่**. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*. 5(7). 3.
- สายไหม ภารประดับ. (2566). **กระบวนการจัดการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคพลิกผัน**. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*. 17(2). 40-41.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุรพล ไกรสราวุฒิ. (2560). **ไตรสิกขา: ระบบการศึกษาของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.